Lausunto
13.5.2025

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

Kirjallisen lausunnon määräaika: Tiistai 13.5.2025 klo 12.00.

Hallintovaliokunta on pyytänyt Vantaan kaupungilta kirjallista asiantuntijalausuntoa aiheesta ”Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029”

Vantaan talous- ja strategiajohtajan asiantuntijalausunto

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuden leikkaukset

Valtion rahoitusosuus kuntien lakisääteisiin tehtäviin on pienentynyt pitkällä aikavälillä. Resurssit ovat erityisen tiukoilla muun muassa kuntien vapaa-ajan palveluissa, kotouttamisessa ja ammatillisessa koulutuksessa, joiden valtionrahoitukseen on kohdistettu kuluvalla hallituskaudella tuntuvia leikkauksia. Työllisyys- ja elinkeinopalveluiden sekä kotouttamisen siirto kunnille vuoden 2025 alussa tapahtui tämän hetken arvion mukaan alimitoitetulla rahoituksella.

Tällä hallituskaudella kuntien valtionosuuksia on leikattu tuntuvasti. Hallitusohjelmassa päätetystä valtionosuuksien yhden prosenttiyksikön indeksijarrusta kertyy muutamassa vuodessa yli sadan miljoonan euron tulomenetys.

Nyt kuntien valtionosuuksiin päätettiin kohdistaa vuodesta 2026 lähtien uusi 75 miljoonan euron rahoitusleikkaus, joka vastaa 2 prosenttia kuntien laskennallisesta valtionosuusrahoituksesta. Kuntien talouden näkymät heikkenevät kuluvana vuonna jo ilman uutta rahoitusleikkaustakin. Käytännössä kunnille annetaan uusia tehtäviä ja velvoitteita ja niille rahoitus, mutta valtionosuusleikkauksella tämä lisärahoitus leikataan suurelta osin pois, jolloin uusien tehtävien ja velvoitteiden rahoitus jää kuntien itsensä maksettavaksi.

Vantaan kaupunki, Vanda stad
Kirjaamo, Registraturen
PL 1100, PB 1100
01030 Vantaan kaupunki, Vanda stad

Puhelin (vaihde), Telefon 09 83911
kirjaamo[at]vantaa.fi
www.vantaa.fi

Konsernijohdon ja elinvoiman toimiala
Talous ja strategia

TE-uudistuksen myötä kunnat ovat muuttuneet yhä suhdanneherkemmiksi ja kantavat entistä suuremman vastuun työttömyyden kustannuksista. Valtionosuusleikkaukset heikentävät kuntien kykyä suoriutua velvoitteistaan. Kunnissa huolta aiheuttavat erityisesti kasvaneet rahoitusvastuut työttömyydestä ja perustoimeentulotuesta. Uusien rahoitusleikkausten edessä vaikeimmassa asemassa ovat ne kunnat ja kaupungit, joiden talouden liikkumavara on vähäistä, esimerkiksi heikon tulopohjan vuoksi tai joilla ei ole taseessa kertynyttä ylijäämää.

Kasvutoimien veropäätösten kompensointi kunnille

Osana kehysriihen kasvutoimia yhteisöverokanta laskee 20 prosentista 18 prosenttiin ja tuloveroa alennetaan. Hallitusohjelman mukaisesti valtion veropäätöksistä aiheutuvat verotuottomenetykset kompensoidaan kunnille.

Kuntien tehtävien ja velvoitteiden laajentumisen kompensointi

Kunnille on elintärkeää, että myös jatkossa noudatetaan hallitusohjelman periaatteita:

- Valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita.
- Peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti.

Kuntien arvion mukaan työllisyys- ja elinkeinopalveluiden sekä kotouttamisen siirto kunnille vuoden 2025 alussa ei toteuttanut 100-prosenttisen valtionosuuden periaatetta.

Normien purkua tarvitaan erityisesti työllisyyspalveluissa

Kuntaliiton arvion mukaan tähän mennessä eduskunta on vähentänyt tai keventänyt kunnilta ja kaupungeilta vain 17 velvoitetta ja lisännyt 14 normia, vaikka tätä koskevia ehdotuksia on tehty kuntakentältä runsaasti. Tähän mennessä tehdyt normikevennykset

ovat näennäisiä, ja hallituksen asettamasta 100 miljoonan euron säästötavoitteesta ollaan todella kaukana. Mikäli normien keventämisessä ei edetä, tulisi normien keventämisen varjolla jo toteutettu valtionosuusleikkaus perua.

Työllisyys- ja elinkeinopalveluiden sekä kotouttamisen siirto kunnille vuoden 2025 alussa tapahtui alimitoitetulla rahoituksella. Työnhakijoiden palveluprosessia on kevennettävä huomattavasti, mukaan lukien tietosuojaa koskevat normit, ja kohdistettava resurssit vaikuttavammin niitä tarvitseville työnhakijoille.

Peruspalvelujen valtionosuuden mitoituksessa on huomioitu uusina toimina työnhakijan palveluprosessin keventäminen, joka vähentää valtionosuutta 2,9 milj. euroa vuodesta 2026 alkaen, sekä työttömyysturvaan liittyvän muistutusvelvoitteen kumoaminen, joka puolestaan vähentää valtionosuutta 0,4 milj. euroa vuodesta 2026 alkaen. Tehtävävähennykset ovat osa ns. norminpurkua, joten ne pienentävät siihen kokonaisuuteen edellisessä kehyspäätöksessä teknisesti kohdennettua 25 milj. euron valtionosuusvähennystä vastaavasti. Suurten kaupunkien näkemyksen mukaan kevennykset ovat näennäisiä ja kohdistuvat sellaiseen tekemiseen, jota ei tähänkään saada ole kyetty tekemään, joten valtionosuuksien pienentämiselle ei ole käytännössä mitään perusteita. Normipurun vaikutusten tulisi kohdentua aidosti tapaamiskertojen vähenemiseen ja uudelleen kohdentumiseen oikeasti palvelua tarvitseville. Digitalisaation tulee tukea tätä muutosta samoin kuin tiedolla johtamisen, mikä ei näy Kehan ohjauksessa tällä hetkellä.

Kuntien valtionosuusuudistus

Kuntien valtionosuusuudistuksen valmistelua on jatkettava. Tässä vaiheessa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen kohdistuu vain peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmään. Tarve olisi luoda suunnitelma pidemmän aikavälin kuntien rahoitusjärjestelmän uudistukselle, joka huomioisi kuntien menojen tarkastelun lisäksi myös tarkemman kuntien tulojen tarkastelun ja kehitysarvion tekemisen suhteessa kasvavien kuntien välttämättömiin investointipaineisiin. Vieraskielisyyden kasvulla on lisääntyvien kuluvaikutusten lisäksi osalla kuntia myös negatiivisia tulovaikutuksia, jotka vaikuttavat kyseisten kuntien investointikykyyn.

Kiinteistöverouudistus

Hallitusohjelman mukaisesti käynnissä olevaa kiinteistöverouudistusta jatketaan. Päämääränä on saattaa rakennusten ja maapohjien verotusarvot vastaamaan paremmin niiden todellisia käypiä arvoja. Uudistuksen toteutuessa on kunnille toimitettava riittävän ajoissa kaikki tarvittavat tiedot uusien kiinteistöveroprosenttien laskemista ja talousarvioiden suunnittelua varten huomioiden pitkän siirtymäajan vaikutukset.

Valmistava opetuksen lisäopetus

Valmistavan opetuksen lisäopetukseen kohdennetaan 13,8 milj. euroa vuodesta 2026 alkaen. Rahoituksella mahdollistetaan valmistavan opetuksen jatkuminen tarpeen vaatiessa kahden lukuvuoden ajan. Valmistavan opetuksen jatkuminen kahteen vuoteen mahdollistetaan tilanteissa, joissa se arvioidaan tarpeelliseksi riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi. Tämä toteutettaisiin kohdentamalla valmistavan opetuksen lisäopetus oppilaille, joiden osalta valmistavan opetuksen jatkumiselle on eniten tarpeita: luku- ja kirjoitustaidottomat, vaillinaisen kouluhistorian omaavat, yläkouluiässä maahan tulleet sekä psykososiaalista ja sosioemotionaalista tukea tarvitsevat (mm. kriisialueilta tulleet) lapset ja nuoret. Lisäopetus toteutettaisiin perusopetukseen integroituna.

Tämä on hyvin kannatettava muutos. Tavoitteena on saada lapsi kiinnittymään paremmin alusta alkaen omaan kouluun ja luokkaan. Määräraha tulee kohdentaa niille kunnille, joissa valmistavan opetuksen jatkumisen tarve on kaikkein suurin.

Varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmalli

Varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmalliin yhteistyössä C6-kaupunkien kanssa osoitetaan 6 milj. euroa vuosittain. Tämä on hyvin kannatettava muutos pätevän henkilöstön saamiseksi varhaiskasvatukseen.

Kotihoidon tuen ns. Norjan malli

Hallitus päätti vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä kotihoidontuen ns. Norjan mallin käyttöönotosta. Mallissa kotihoidon tuen saamisen ehdoksi asetetaan 3 vuoden asumisaikavaatimus molemmille vanhemmille. Muutoksen arvioidaan kasvattavan varhaiskasvatuksen kysyntää, mikä korvataan kunnille kunnan

peruspalvelujen valtionosuuden kautta siten, että valtionosuutta lisätään 1,2 milj. euroa vuonna 2026, 3,8 milj. euroa vuonna 2027, 6,6 milj. euroa vuonna 2028 ja 7,9 milj. euroa vuonna 2029.

Muutoksen kompensointi kunnille tulee tehdä kuntakohtaisesti maahanmuuttajaväestön asukasosuuden suhteessa tai muulla tavalla, joka kohdentaa kompensaation juuri niihin kuntiin, joissa varhaiskasvatuksen kysyntä kasvaa.

Kotoutumistuki

Hallitusohjelman mukaiseen maahanmuuttajien kotoutumisen kannustavuuteen ja velvoittavuuteen on valmisteilla uusi kotoutumistuki, joka korvaisi maahan muuttaneille maksettavan toimeentulotuen ja työmarkkinatuen ensimmäisen kolmen vuoden ajan maahanmuutosta. Uudistuksen arvioitu nettosäästö nousee vuoteen 2029 mennessä n. 4,0 milj. euroon. Kotoutumistuki korvaa hallitusohjelmassa kaavaillun työmarkkinatuen kielilisän käyttöönoton.

Uutta kotoutumistukea valmisteltaessa tulee tehdä vaikutusarviointia myös kaupunkien talouteen.

Vantaalla 13.5.2025

Matti Ruusula
Talous- ja strategiajohtaja